

Grzegorz Ciechanowski

Misje pokojowe ONZ na Bliskim Wschodzie w okresie zimnej wojny

---

Bezpieczeństwo : teoria i praktyka : czasopismo Krakowskiej Szkoły Wyższej
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego 7/2, 85-102

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Grzegorz Ciechanowski*

Misje pokojowe ONZ na Bliskim Wschodzie w okresie zimnej wojny

Wprowadzenie

Założona w 1945 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych w okresie zimnej wojny pozostawała skuteczną międzynarodową instytucją podejmującą działania na rzecz bezpieczeństwa. Aktywność ta była konsekwencją ustaleń zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, mówiących, że podstawowym celem jej wysiłków jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa¹. ONZ mógł zastosować sankcje ekonomiczne i polityczne polegające na ograniczeniu stosunków gospodarczych oraz komunikacji, a nawet zerwaniu stosunków dyplomatycznych². Gdy te środki okazywały się niewystarczające, Rada Bezpieczeństwa wysyłała w rejon konfliktu obserwatorów lub oddziały wojskowe państw członkowskich w celu wykonania zadań mandatowych. Operacje pokojowe funkcjonowały na zasadach określanych w literaturze anglojęzycznej mianem „świętej trójcy” polegającej na poszanowaniu trzech podstawowych zasad: zgodzie państwa gospodarza; bezstronności i przy minimalnym zastosowaniu siły³. W 1988 r. siłom pokojowym ONZ przyznano pokojową Nagrodę Nobla,

* Dr, Katedra Badań nad Konfliktami i Pokojem, Uniwersytet Szczeciński.

¹ W okresie zimnej wojny działały też międzynarodowe komisje niezwiązane z ONZ ani z innymi organizacjami, ustanowione w myśl porozumień kończących konflikty zbrojne. Ciała te miały głównie monitorować przestrzeganie warunków postanowień wprowadzonych przez strony konfliktu. Do takich instytucji należy zaliczyć: Komisję Nadzorczą Państw Neutralnych (NNSC) powołaną w 1953 r. po zakończeniu wojny w Korei; Międzynarodową Komisję Kontroli i Nadzoru w Indochinach (ICSC) funkcjonującą w Kambodży, Laosie i Wietnamie w latach 1954–1975; Międzynarodową Komisję Kontroli i Nadzoru (ICCS) działającą w okresie 1973–1975 w Wietnamie. We wszystkich tych komisjach działali polscy wojskowi. Zob.: G. Ciechanowski, *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953–1989*, Toruń 2007.

² F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 15.

³ M. Marszałek, J. T. Limanowski, *Operacje pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych. Geneza. Struktura. Planowanie*, Warszawa 2011, s. 58; I. Popiuk-Rysińska, J. Zajac, *Operacje pokojowe Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych. Bilans i perspektywy*, red. J. Symonides, Warszawa 2006, s. 103–104; T.F. Arnold, H.R. Ruland,

podkreślając uznanie w hołdzie dla wyjątkowych wysiłków i działań w ekstremalnie trudnych warunkach⁴.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie aktywności działań ONZ, w tym szczególnie operacji pokojowych występujących pod błękitną flagą na Bliskim Wschodzie. Po proklamowaniu państwa Izrael był to jeden z najbardziej zapalnych rejonów w okresie zimnej wojny. Kolejne wojny, do jakich dochodziło pomiędzy Izraelem a otaczającymi go arabskimi sąsiadami, mogły w złożonych warunkach dwubiegunowego podziału świata przerodzić się w nieobliczalny konflikt pomiędzy supermocarstwami, które wyraźnie polaryzowały swoje poparcie wobec stron konfliktu. Stąd można postawić tezę, że wyjątkowa aktywność społeczności międzynarodowej przyczyniła się w wymiernym stopniu do powstrzymania wybuchu światowego kataklizmu.

W Polsce tematyką działań ONZ na rzecz pokoju, w tym szczególnie w okresie zimnej wojny zajmowali się głównie naukowcy oraz byli dyplomaci. Należą do nich Eugeniusz Piontek⁵, Janusz Symonides⁶, Teresa Łoś-Nowak⁷, Stanisław Parzymies⁸, Lesław Zapałowski⁹. Część autorów opisuje działania misji pokojowych, ale ukazują tę problematykę poprzez pryzmat polskiego uczestnictwa w tych przedsięwzięciach¹⁰. Stąd autor zdecydował się również na szersze korzystanie ze źródeł: rezolucji Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz dorobku autorów zagranicznych.

29 maja 1948 r. na Bliskim Wschodzie rozpoczęła trwającą do dziś działalność misja obserwatorów wojskowych w Palestynie (UNTSO), zaś w okresie od czerwca do grudnia 1958 r. w Libanie działała kolejna grupa obserwatorów ONZ (UNOGIL)¹¹. Na tym obszarze Rada Bezpieczeństwa powołała też siły pokojowe, które tworzyły zwarte kontyngenty wojskowe powoływane w celu rozdzielenia wrogich stron i monitorowania warunków rozejmowych:

- Pierwsze Doraźne Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEF I) w Egipcie utworzone w 1956 roku po zakończeniu tzw. wojny sześciodniowej;
- Drugie Doraźne Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEF II) w Egipcie oraz Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (UNDOF) działające po zakończeniu wojny Jom Kippur;
- Tymczasowe Siły Zbrojne ONZ w Libanie (UNIFIL) powołane dla nadzorowania ewakuacji wojsk izraelskich z południowego Libanu.

Większość misji utworzonych na Bliskim Wschodzie w okresie zimnej wojny rozmieszczona była wokół Izraela, państwa powstałego wkrótce po zakończeniu II wojny

---

The Prehistory of Peacekeeping, [w:] *Soldiers for Peace*, red. B. Brenton, New York 1996, s. 12.

⁴ Oficjalna strona internetowa Ośrodka Informacji ONZ w Warszawie, www.unic.un.org.pl, dostęp: 1.2.2013.

⁵ E. Piontek, *Siły zbrojne ONZ*, Warszawa 1973.

⁶ *Organizacja Narodów Zjednoczonych. Bilans i perspektywy*, red. J. Symonides, Warszawa 2006.

⁷ *Narody Zjednoczone między oczekiwaniem a spełnieniem*, red. T. Łoś-Nowak, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1995.

⁸ S. Parzymies, *Rola ONZ w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*, [w:] *Wkład ONZ w rozwój współczesnych narodów*, red. J. Kukułka, I. Popiuk-Rysińska, Warszawa 1997.

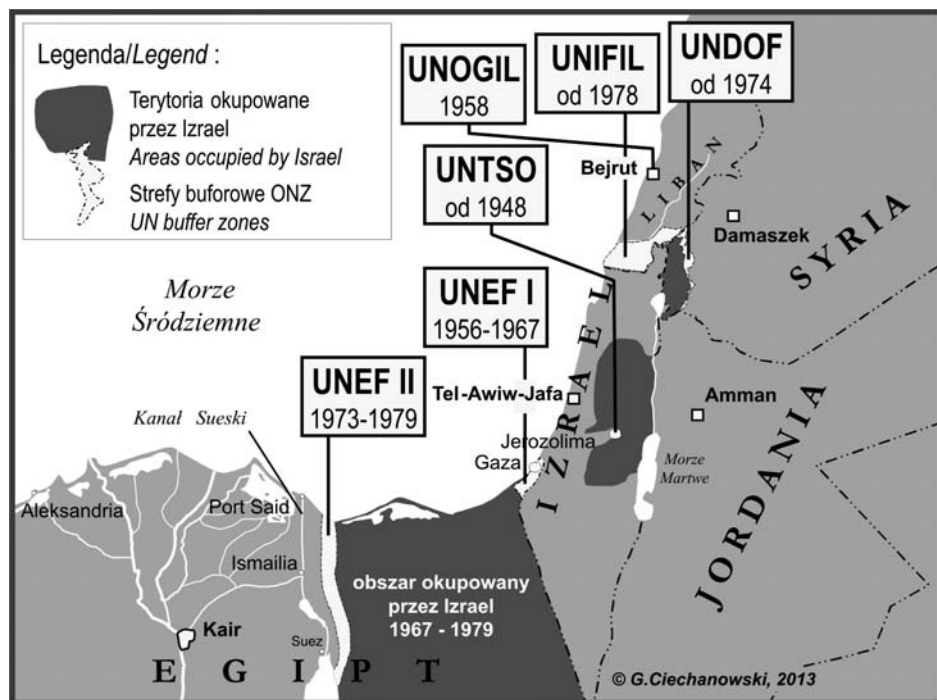
⁹ L. Zapałowski, *Operacje pokojowe ONZ*, Kraków 1989.

¹⁰ Należą do nich: G. Ciechanowski, *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953–1989*, Toruń 2007; D.S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973–1999*, Toruń 2012; *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach i operacjach pokojowych*, red. M. Marszałek, J. Zuziak, Warszawa 2010, zespół autorów: F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999.

¹¹ Od lipca 1963 r. do września 1964 r. działała też Misja Obserwacyjna ONZ w Jemenie (UNYOM).

światowej. Obecność sił pokojowych występujących pod błękitną flagą w tym regionie stymulowała do działań dyplomatów rządów i organizacji światowych oraz regionalnych, tym samym utrzymywała stabilizację i hamowała narastanie napięcia w tym newralgicznym regionie. Funkcjonujące do chwili obecnej misje UNTSO, UNDOF i UNIFIL, mimo kolejnych eskalacji konfliktów, okazały się ważnym czynnikiem dla manifestowania obecności ONZ, co stymulowało prowadzenie dialogu między siłami politycznymi Izraela i sąsiadujących z nim państw arabskich. Stąd w niniejszym artykule poddano analizie działania dyplomatyczne ONZ oraz przyczyny powstania i przebieg misji w tej właśnie części regionu¹².

Rysunek 1. Rozmieszczenie misji ONZ na Bliskim Wschodzie w otoczeniu Izraela

Źródło: opracowanie własne.

Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Nadzorowania Rozejmu w Palestynie – UNTSO

W Palestynie, terytorium mandatowym pozostającym w okresie 1922–1948 pod kontrolą Wielkiej Brytanii, po zakończeniu II wojny światowej coraz częściej wybuchaly starcia zbrojne między żydowskimi a arabskimi bojówkami. Obie strony dopuszczały się ataków terrorystycznych wymierzonych również przeciw Anglikom. Żydzi żądali

¹² J. H. Allan, *Peacekeeping: outspoken observations by a field officer*, Westport 1996, s. 45.

utworzenia autonomicznego państwa w granicach Palestyny, czego z kolei nie akceptowali Palestyńczycy. Podczas obradującej od 28 kwietnia do 15 maja 1947 r. Sesji Zgromadzenia Ogólnego NZ powołano Specjalny Komitet do Spraw Palestyny – UNSCOP (ang. United Nations Special Committee on Palestine) dla rozpatrzenia tego problemu i przedstawienia sugestii jego rozwiązania. Komitet opracował skomplikowany plan podziału Palestyny przewidujący powstanie trzech arabskich i trzech żydowskich terytoriów, złączonych unią gospodarczą z Jerozolimą, dla której przewidziano status międzynarodowego terytorium powierniczego¹³.

Dnia 23 września 1947 r. Zgromadzenie Ogólne podczas obrad II Sesji powołało Komitet Ad hoc do Spraw Problemu Palestyńskiego (ang. Ad Hoc Committee on the Palestinian Question). Obrady toczone w tym Komitecie ujawniły brak porozumienia szczególnie pomiędzy stronami konfliktu. Żydzi domagali się włączenia Jerozolimy do ich przyszłego państwa, a palestyńscy Arabowie oraz przedstawiciele krajów arabskich uważali, że po rozwiązaniu Ligi Narodów brytyjski mandat nad Palestyną wygaś i w związku z tym powinno się ogłosić jej niepodległość. W wyniku podziału stanowisk utworzono dwa podkomitety, które miały przedłożyć rozwiązania w sprawie przyszłości spornego terytorium. W listopadzie 1947 r. Komitet Ad Hoc zaakceptował wypracowany projekt rezolucji o podziale Palestyny. Zgromadzenie Ogólne powołało Komisję Narodów Zjednoczonych do Spraw Palestyny – UNPC (ang. United Nations Palestine Commission), której zadaniem było wdrożenie planu podziału tego obszaru i przejęcie uprawnień mandatowych od Wielkiej Brytanii oraz przeprowadzenie podziału tego terytorium i nadanie międzynarodowego statusu Jerozolimy¹⁴.

Wiosna 1948 r. przyniosła przełomowe wydarzenia na Bliskim Wschodzie. 14 maja 1948 r. na wniosek Zgromadzenia Ogólnego, Wielka Brytania zrzekła się przekazanego jej przez Ligę Narodów mandatu nad Palestyną i wycofała swoje siły. Tego samego dnia Żydowska Rada Narodowa proklamowała powstanie Izraela. Nazajutrz nowo utworzone państwo zostało zaatakowane przez wojska egipskie, irackie, syryjskie, transjordańskie i libańskie. Rozpoczęła się pierwsza wojna izraelsko-arabska. Świeżo utworzone Siły Obronne Izraela – IDF (ang. Israel Defense Forces) przystąpiły do walki¹⁵.

Rada Bezpieczeństwa wezwała strony konfliktu do wstrzymania działań i wprowadzenia rozejmu na okres 4 tygodni oraz wystąpiła się do Biura Mediatora o przedstawienie raportu o sytuacji. Biuro zaproponowało oddanie do jego dyspozycji doradców wojskowych oraz obserwatorów. Wniosek ten zaaprobowwała Rada Bezpieczeństwa, która przydzieliła mediatorowi ONZ dla Palestyny, Szwedowi Folke Bernadotte grupę obserwatorów wojskowych z Belgii, Francji, Stanów Zjednoczonych i Szwecji. Wraz ze wznowieniem walk ich liczba osiągnęła 572 osób¹⁶.

W ten nietypowy sposób, bez ukazania się rezolucji Rady Bezpieczeństwa w czerwcu 1948 r. na bazie Biura Mediatora utworzono Organizację Narodów Zjednoczonych

¹³ Z. Jagiełło, *Próby rozwiązania konfliktu palestyńsko-żydowskiego*, [w:] *Operacje pokojowe i antyterrorystyczne w procesie utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego w latach 1948–2004*, red. D.S. Kozerański, Toruń 2006, s. 68.

¹⁴ J. Piotrowski, *Spór o Palestynę*, Warszawa 1983, s. 83.

¹⁵ Państwa członkowskie Ligi Arabskiej odrzuciły plan ONZ podziału Palestyny i zdecydowały się na zniszczenie nowo proklamowanego państwa żydowskiego. Oficjalnie podawanym powodem arabskiej inwazji była konieczność obrony arabskiej ludności cywilnej przed terrorem bojówek żydowskich. Palestyńczycy odpowiadając na apele arabskich liderów masowo emigrowali. Wkrótce głównie w Libanie, Egipcie, Jordanii i Syrii znalazło się około 750 tys. uchodźców.

¹⁶ N.D. White, *The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Manchester 1990.

dla Nadzorowania Rozejmu w Palestynie – UNTSO (ang. United Nations Truce Supervision Organization). Misja ta otrzymała nieograniczony czasokres działania i funkcjonuje do dziś. Pomimo działań mediatora, bez przerwy trwały walki. We wrześniu 1948 r. hrabia F. Bernadotte zginął zamordowany przez bojówkarzy żydowskich. Jego następcą został amerykański polityk i dyplomata Ralph Bunche, który doprowadził do zawarcia porozumień rozejmowych między Izraelem i sąsiadującymi krajami arabskimi. Rozpoczęto rozmieszczanie obserwatorów wojskowych UNTSO wzdłuż wyznaczonych linii demarkacyjnych. Utworzono również dwie buforowe strefy zdemilitaryzowane: jedną – na południowej granicy Izraela z Egiptem, a drugą na północnej granicy z Syrią. Dopiero jednak po zawarciu porozumienia rozejmowego w lutym 1949 r., co kończyło działania mediatora, UNTSO zaczęła realizować swoje zadania mandatowe i stała się samodzielnym organem pomocniczym Rady Bezpieczeństwa o funkcjach czysto nadzorczych¹⁷. Po zakończonej wojnie umarła też idea powołania do życia Arabskiej Palestyny, która miała zostać utworzona razem z żydowską mocą rezolucji RB z 1947 r. Jej terytorium w 1948 r. podzieliły między siebie Izrael, Jordania i Egipt.

Po kolejnych bliskowschodnich wojnach (1956, 1967, 1973) zadania UNTSO zmieniły się, jednak głównym ich celem pozostawało monitorowanie sytuacji i wygaszanie konfliktów. W 1956 r. obserwatorzy UNTSO współpracowali z Doraźnymi Siłami Narodów Zjednoczonych (UNEF). Pomagali w nadzorowaniu zasad przestrzegania zawieszenia broni wzdłuż Kanału Sueskiego po zakończeniu wojen w 1967 i 1973 r., wspierając funkcjonowanie UNEF II, UNDOF i UNIFIL. Do chwili obecnej jest to najdłuższej działająca misja obserwacyjna ONZ¹⁸.

Tabela 1. UNTSO – podstawowe fakty (państwa kontrybutorzy do 1989 roku)

Czas trwania	Od 11.06.1948 do dziś
Siedziba misji	Jerozolima
Personel	Najwięcej 572 osób w 1948 roku.
Straty ludzkie	12 obserwatorów wojskowych, 17 innych osób personelu wojskowego, 6 międzynarodowych pracowników ONZ, 3 pracowników miejscowych. Razem 38 osób (stan na 31 III 1996).
Państwa uczestniczące (do 1997)	Argentyna od 1967, Australia 1956–1967, Austria od 1967, Belgia od 1948, Birma 1967–1969, Chile od 1967, Dania od 1954, Finlandia od 1967, Francja od 1948, Holandia od 1956, Irlandia od 1958, Kanada od 1954, Norwegia od 1956, Nowa Zelandia od 1954, Stany Zjednoczone od 1948, Szwecja od 1948, Włochy od 1958, ZSRR od 1973
Koszty	463 667 258 dolarów do dnia 31.12.1995

Źródło: *The Blue Helmets: A Review of United Nations Peace-keeping*, New York 1996, s. 691, *Yearbook of the United Nations 2005*, New York 2008, s. 550.

¹⁷ E. Piontek, *Sify zbrojne ONZ*, Warszawa 1973, s. 65.

¹⁸ A.J. Bellamy, P.D. Williams, S. Griffin, *Understanding peacekeeping*, Cambridge–Oxford 2010, s. 102–103.

Grupa Obserwatorów ONZ w Libanie – UNOGIL

W 1958 r. w Libanie nastąpił kryzys konstytucyjny, który groził przekształceniem się w wojnę domową. Zaistniała też groźba konfliktu zbrojnego między tym państwem a Zjednoczoną Republiką Arabską (ZRA)¹⁹. Rząd Libanu wystąpił ze skargą do Rady Bezpieczeństwa i oskarżył Egipt i Syrię, że działają przeciw rządowi w Bejrucie oraz przerzucają przez granicę ludzi i uzbrojenie. Sytuacja w Libanie zaostrzała się na skutek animozji między ludnością chrześcijańską i muzułmańską²⁰.

Rada Bezpieczeństwa 11 czerwca 1958 r. rezolucją nr 128, przy wstrzymującym głosie radzieckiego delegata, utworzyła Grupę Obserwatorów Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie – UNOGIL (ang. United Nations Observation Group in Lebanon) dla zapobieżenia nielegalnego przerzutu ludzi i broni przez granicę libańską²¹. Stu obserwatorów rozmieszczono na terytorium całego kraju. Przekazano im do dyspozycji osiem samolotów zwiadowczych i dwa helikoptery. Obserwatorzy prowadzili kontrolę z wyznaczonych posterunków. UNOGIL nie potwierdził istnienia znaczącej skali infiltracji ludzi i sprzętu przez granicę libańską. Sytuacja w Libanie jednakże się pogarszała.

Tabela 2. UNOGIL – podstawowe fakty

Czas trwania	VI–XII 1958
Siedziba misji	Bejrut (Liban)
Personel	(maksymalna liczba personelu w XI 1958) 591 obserwatorów wojskowych, personel cywilny i lokalny.
Straty ludzkie	0
Państwa uczestniczące	Afganistan, Argentyna, Birma, Cejlon, Chile, Dania, Ekwador, Finlandia, Holandia, Indie, Indonezja, Irlandia, Kanada, Nepal, Norwegia, Nowa Zelandia, Peru, Portugalia, Tajlandia, Włochy.
Koszty	3 697 742 USD

Źródło: *The Blue...*, op. cit., s. 701.

Obecność UNOGIL w Libanie uznana została za wystarczającą gwarancję utrzymania pokoju w tym państwie i spowodowała też wycofanie przebywających tam wojsk amerykańskich²². Liczba obserwatorów misji UNOGIL wzrosła w listopadzie 1958 r. do 591 wojskowych i pracowników cywilnych. Mandat misji zawęził działania obserwatorów do monitorowania i informowania o rozwoju wydarzeń. Zakończona w grudniu 1958 r. działalność rzutowała jednak na stabilizację sytuacji w Libanie. Okazało się, że nawet niewielkie siły ONZ skupiały uwagę światowej opinii publicznej i stymulowały działania dyplomatów. Taka aktywność spowodowała wznowienie

¹⁹ ZRA – państwo proklamowane 1.02.1958 r. z połączenia Egiptu i Syrii. W 1961 r. Syria wycofała się z unii po wojskowym zamachu stanu. Egipt aż do 1971 r. oficjalnie używał nazwy Zjednoczona Republika Arabska.

²⁰ P.L. Hahn, *Caught in the Middle East: U.S. Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1945–1961*, Wilmington 2006, s. 240.

²¹ *S/RES/128 (1958)*, 11 June 1958, K.C. Wellens, *Resolutions and statements of the United Nations Security Council (1946–1989): a thematic guide*, Dordrecht 1990, s. 30.

²² E. Piontek, op. cit., s. 67.

dialogu między chrześcijańskimi i muzułmańskimi przywódcami politycznymi w tym kraju. Na kilka lat zapanował tam spokój²³.

Pierwsze Doraźne Siły Zbrojne Narodów Zjednoczonych UNEF – I

Od 1954 r. na Bliskim Wschodzie doszło do ponownego wzrostu napięcia, ale punkt ciężkości przesunął się teraz nad Kanał Sueski. W kwietniu 1954 r. prezydentem Egiptu został płk Gamal Abdel Naser. 19 października 1954 r. Wielka Brytania i Egipt zawarły porozumienie o ewakuacji brytyjskich jednostek ze strefy Kanału Sueskiego. W 1955 r. Egipt zawarł umowę o współpracy ze Związkiem Radzieckim i rozpoczął import broni z ZSRR²⁴. Rada Bezpieczeństwa była w zasadzie bezsilna wobec nasilających się przypadków działań zbrojnych podejmowanych przez Egipt i Izrael²⁵. Swoją aktywność zwiększali też bojownicy – fedaini rekrutujący się przeważnie spośród Palestyńczyków wysiedlonych ze swych terytoriów. Uderzali na terytorium Izraela głównie z sąsiedniej Jordanii i Libanu.

4 kwietnia 1956 r. Rada Bezpieczeństwa zobowiązała Sekretarza Generalnego Daga Hammarskjölda do udania się na Bliski Wschód i zbadania, co należy podjąć w celu zmniejszenia napięcia w tym regionie i opracowania raportu o stanie wykonania porozumień rozejmowych²⁶. Wizyta okazała się sukcesem, ale miejscowi politycy dążący do konfrontacji pogrzebali jej wyniki. Napięcie i wyścig zbrojeń w tym regionie wciąż się nasilały²⁷.

26 lipca 1956 r. prezydent Egiptu Gamal Abdel Naser ogłosił nacjonalizację Towarzystwa Kanału Sueskiego i wprowadził stan wojenny w jego strefie. W konsekwencji spowodowało to wybuch tzw. kryzysu sueskiego. 29 października 1956 r. na Egipt agresji dokonały wojska izraelskie (Operacja Kadesz) oraz anglo-francuskie (Operacja Muszkietier)²⁸. Rząd w Tel Awiwie motywował swoje działania koniecznością przeprowadzenia wojny prewencyjnej, która zakończyła się sukcesem militarnym Izraela²⁹.

W dniu agresji Rada Bezpieczeństwa na specjalnie zwołanym posiedzeniu rozpatrywała kroki mające na celu natychmiastowe wstrzymanie działań Izraela, ale kolejne projekty rezolucji wetowały Francja i Wielka Brytania. Dyskusję w tej sprawie przeniesiono zatem na posiedzenie pierwszej Nadzwyczajnej Sesji Zgromadzenia Ogólnego, gdzie nie miało zastosowania prawo weta. Uchwalono rezolucję 997 (ES-1) postulującą wstrzymanie działań wojennych, wycofanie wojsk izraelskich, brytyjskich

²³ N.D. White, *Keeping the Peace: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Manchester 1997, s. 253.

²⁴ H. Kissinger, *Dyplomacja*, Warszawa 2003, s. 570.

²⁵ 28 lutego 1955 r. izraelscy spadochroniarze wkroczyli na terytorium Egiptu w rejonie Gazy, zaatakowali obóz wojskowy i zabili 36 żołnierzy egipskich oraz 2 cywilów. W opinii kanadyjskiego dowódcy UNTSO generała Eedsona L.M. Burnsa, było to „decydujące wydarzenie (...), które rozpoczęło proces trwający do czasu agresji Izraela na Synaj w październiku 1956 r.”. E.L.M. Burns, *Between Arab and Israeli*, London 1962, s. 18.

²⁶ B. Urquhart, *Hammarskjöld*, New York 1973, s. 140.

²⁷ K. Love, *Suez, The Twice-Fought War*, New York, 1969, s. 124.

²⁸ G. Carter, *Crises Do Happen: The Royal Navy and Operation Musketeer, Suez 1956*, Liskeard 2006, s. 14.

²⁹ Ł. Przybyło, *Strategie wojskowe w konfliktach izraelsko-egipskich*, „Kwartalnik Bellona” 2009, nr 2, s. 94.

i francuskich oraz otwarcie Kanału zablokowanego przez Egipcjan. Wezwano do przestrzegania porozumień wojskowych i powstrzymania się od dalszego wprowadzenia wojska do rejonu walk.

W wyniku przyjęcia rezolucji 998 (ES-I) z 2 listopada i 1000 (ES-I) z 5 listopada przez Zgromadzenie Ogólne utworzono Pierwsze Doraźne Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych (ang. First United Nations Emergency Force) UNEF I³⁰, które miały za zadanie zabezpieczenie i nadzorowanie przerwania działań wojennych na warunkach określonych w rezolucji oraz wkroczenie po zakończeniu walk za zgodą rządu w Kairze na terytorium Egiptu w celu wsparcia procesu stabilizacji 997 (ES-I)³¹.

Operację można było rozpocząć dopiero po uzyskaniu zgody Egiptu. Konsensualność operacji podkreślająca zgodę zainteresowanych stron miała stać się cechą charakterystyczną następnych misji pokojowych³². Proces formowania oddziałów pokojowych prowadzony był w sytuacji kryzysowej szybko, będąc często efektem improwizacji³³. Bezprecedensową cechą był ich wielonarodowy charakter. W skład sił pokojowych weszły jednostki wydelegowane przez określone państwa – kontrybutorów³⁴. Dowódca sił UNEF miał podlegać jedynie Sekretarzowi Generalnemu, a za jego pośrednictwem Zgromadzeniu Ogólnemu. Został nim gen. dyw. Eedson L.M. Burns³⁵ i bez zwłoki przystąpił do rekrutacji oficerów z UNTSO i z państw członkowskich, niebędących stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa³⁶.

Gotowość wysłania wojska zadeklarowały aż 124 państwa. Ostatecznie przyjęto propozycje Brazylii, Jugosławii, Danii, Finlandii, Indii, Indonezji, Kanady, Kolumbii, Norwegii i Szwecji. Sekretarz Generalny odrzucił oferty państw arabskich oraz krajów, które mogłyby mieć interesy w tym regionie³⁷. Siły UNEF I miały wynosić w przybliżeniu 6000 żołnierzy. Obszar strefy buforowej kontrolowanej przez oddziały ONZ wynosił 460 km² i obejmował rejon Gazy (od Morza Śródziemnego na północy do międzynarodowej granicy na południu), biegł wzdłuż granicy do Zatoki Akaba oraz obejmował obszar między północnym końcem Zatoki do Sharm el Sheik.

Pierwszy okres działalności UNEF I (od połowy listopada 1956 do końca grudnia 1956 r.) miał na celu zagwarantowanie i monitorowanie wstrzymania działań wojennych. W rejonie Kanału Sueskiego, głównie zaś w Port Saidzie i Port Fuadzie, żołnierze ONZ patrolowali strefę buforową ciągnącą się między wojskami brytyjsko-francuskimi i egipskimi, obserwowali wprowadzanie w życie przerwania ognia oraz we współpracy z miejscowymi władzami strzegli porządku i bezpieczeństwa³⁸.

Drugi okres działalności UNEF I rozpoczął się 3 grudnia 1956 r., kiedy oddziały sił pokojowych rozmieszczono w strefie buforowej między wojskami egipskimi i izraelskimi. Na Półwyspie Synaj żołnierze UNEF I sprawowali funkcje porządkowe,

³⁰ Po utworzeniu misji UNEF II w 1973 r., poprzednią nazwano UNEF I (ang. *First United Nations Emergency Force*).

³¹ B. Urquhart, *op. cit.*, s. 180–181. Treść rezolucji 997 dostępna na oficjalnej stronie ONZ: www.un.org/depts/dhl/dag/docs/ares1001e.pdf, dostęp 29.07.2010.

³² *The Blue Helmets: A Review of United Nations Peace-keeping*, New York 1996, s. 38.

³³ Szerzej na temat aspektów prawnoorganizacyjnych UNEF: *The Blue...*, s. 35; N.D. White, *Keeping the Peace...*, *op. cit.*, s. 235; L. Zapałowski, *op. cit.*, s. 76–81.

³⁴ L. Zapałowski, *op. cit.*, s. 80.

³⁵ W zachodniej literaturze pada często jego bardziej popularne określenie: MAJGEN „Tommy” Burns.

³⁶ F.H. Fleitz, *Peacekeeping Fiascoes of the 1990s: Causes, Solutions, and U.S. Interests*, Westport 2002, s. 44.

³⁷ *The Blue...*, *op. cit.*, s. 42–43.

³⁸ *Ibidem*.

pośredniczyli przy wymianie jeńców wojennych między Izraelem a Egiptem, kontrolowali teren, oczyszczali go z min i naprawiali drogi. Bardziej skomplikowana sytuacja wytworzyła się w rejonie Gazy, gdzie często dochodziło do incydentów i starć granicznych oraz zamieszek, skierowanych również przeciwko żołnierzom ONZ w samym mieście³⁹.

Po wyjściu wojsk okupacyjnych z Egiptu siły UNEF I skoncentrowały się na ścisłym wykonywaniu zadań mandatowych. Monitorowano przestrzeganie porozumienia rozejmowego między Egiptem i Izraelem, szczególnie zaś zapobiegano naruszaniu ustalonych granic. Pod koniec marca 1957 r. Kanał Sueski otwarto dla żeglugi, choć rząd egipski nadal blokował ruch statków izraelskich.

Trzeci etap działalności UNEF I od marca 1957 r. do maja 1967 r. to okres względnej stabilności. Oddziały ONZ patrolowały obszary graniczne oraz nadzorowały przestrzeganie egipsko-izraelskich postanowień rozejmowych. Spadała jednak liczebność sił pokojowych i gen. E.L.M. Burns ostrzegał, że dalsze redukcje personelu mogą zmniejszyć skuteczność działania misji i uniemożliwić właściwe wykonywanie zadań mandatowych⁴⁰.

W 1964 r. została utworzona Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP), a jej bojownicy przystąpili do ataków na terytorium Izraela, prowadzonych z obszarów Jordanii, Syrii i Libanu. Powodowało to odwetowe represje ze strony państwa żydowskiego, kierowane przeciw obozom uchodźców palestyńskich⁴¹.

W regionie rosło napięcie, strony zbroiły się i przygotowywały się do nowej wojny. 16 maja 1967 r. wprowadzono stan gotowości bojowej w armii egipskiej, a władze tego państwa zażądały natychmiastowego wycofania wojsk ONZ rozmieszczonych w strefie buforowej⁴². Jeszcze tego samego dnia Sekretarz Generalny podjął decyzję o wycofaniu Doraźnych Sił Zbrojnych z Egiptu⁴³. Jednoznaczna decyzja nowego Sekretarza Generalnego Sithu U Thanta wywołała wiele komentarzy i zarzutów dotyczących jej prawidłowości⁴⁴.

Niespodziewanie jeszcze przed zakończeniem akcji ewakuacji oddziałów UNEF I wojska izraelskie dokonały ataku w rejonie Gazy i na Półwyspie Synaj, uderzając na wojska egipskie i przekraczając odcinki strefy buforowej zajmowane przez batalion indyjski i brazylijski. W walkach poległo 15 żołnierzy ONZ, a 20 stało rannych. Siły UNEF I konsekwentnie prowadziły ewakuację, tymczasem armia izraelska kontynuowała operację przeciwko wojskom egipskim. 17 czerwca dowódca UNEF I oraz oficerowie sztabu kwatery głównej jako ostatni opuścili Gazę⁴⁵. Izraelsko-egipski konflikt zbrojny, znany jako wojna sześciodniowa, był już zakończony spektakularnym

³⁹ L. Zapalowski, *op. cit.*, s. 94.

⁴⁰ *The Blue...*, *op. cit.*, s. 43–45.

⁴¹ J. Bowen, *Six Days: How the 1967 War Shaped the Middle East*, London 2003, s. 24, K. Pollack, *Air Power in the Six-Day War*, „The Journal of Strategic Studies” 2005, nr 28, s. 471–503.

⁴² W.R. Louis, A. Shlaim, *The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Consequences*, Austin 2012, s. 62; D. Hopwood, *Egypt: Politics and Society*, London 1991, s. 85.

⁴³ N. Elaraby, *United Nations Peace-keeping by Consent. A Case Study of the Withdrawal of the United Nations Emergency Force*, „Journal of International Law and Politics” 1968, nr 2, s. 169.

⁴⁴ Birmański dyplomata U Thant w latach 1961–1962 pełnił obowiązki sekretarza generalnego ONZ po śmierci D. Hammarškjolda, następnie pełnił funkcję Sekretarza Generalnego ONZ przez dwie kadencje (1962–1971).

⁴⁵ *U Thant's 16 June 1967, Report on the Withdrawal of UNEF*, „International Documents on Palestine 1967”, Institute for Palestine Studies, Beirut 1970, s. 211–15.

zwycięstwem sił izraelskich⁴⁶. Operacja UNEF I, w której wzięły udział operacyjne oddziały sił pokojowych, była pierwszym tego typu doświadczeniem w historii ONZ i określiła zasady ich funkcjonowania w przyszłości⁴⁷.

Przed wszystkim wypracowano kanony tworzenia misji działającej po uzyskaniu zgody państw na rozmieszczenie na ich terytorium oddziałów ONZ, uznano też jako wiodące neutralną postawę sił pokojowych wobec konfliktu oraz stosowanie broni ograniczone wyłącznie do obrony własnej. Dopracowano również funkcjonowanie w operacji pokojowej wielonarodowych komponentów – operacyjnego i logistycznego. Działania sił pokojowych w trakcie trwania misji nie ograniczyły się jedynie do monitorowania utworzonej strefy buforowej, wojskowi z UNEF I zabezpieczali również funkcjonowanie administracji i pełnili rolę policyjno-porządkową, przed objęciem określonych terenów przez władze egipskie. Te doświadczenia procentowały później przy tworzeniu misji UNEF II i UNDOF.

Tabela 3. UNEF I – podstawowe fakty

Czas trwania	11.1956–6.1967	
Siedziba misji	Gaza	
Personel	(maksymalna liczba personelu II 1957) 6 073 wojskowych	
Straty ludzkie	106 wojskowych i 1 pracownik miejscowy	
Dowódca sił	gen. broni Eedson L.M. Burns (Canada)	11.1956–12.1959
	gen. broni P. S. Gyani (India)	12.1959–1.1964
	gen. dyw. Carlos F. Paiva Chaves (Brazylia)	1.1964–8.1964
	płk Lazar Musicki (Yugoslavia) (p.o.)	8.1964–1.1965
	gen. dyw. Syseno Sarmento (Brazylia)	1.1965–1.1966
	gen. dyw. Indar J. Rikhye (India)	1.1966–6.1967
Koszty	214 249 000 dolarów	

Źródło: *The Blue...*, op. cit., s. 693.

Aktywność ONZ w okresie eskalacji napięcia w regionie i wojny Jom Kippur

Po wojnie sześciodniowej Izrael rozpoczął okupację Półwyspu Synaj, przygranicznych obszarów syryjskich w rejonie Wzgórz Golan, Jerozolimy, strefy Gazy i zachodniej części Jordanii (patrz szkic). Działania te upewniły państwa arabskie, że jedynie interwencja zbrojna zagwarantuje odzyskanie utraconych ziem. Egipt, Syria i inne państwa arabskie przystąpiły do rozbudowy i unowocześnienia sił zbrojnych, przy materialnym wsparciu ZSRR i jego sojuszników. 6 października 1973 r., w dniu żydowskiego święta Jom Kippur po kilkuletnich przygotowaniach wojska Egiptu i Syrii zaatakowały pozycje izraelskie nad Kanałem Sueskim (Egipcjanie) i w rejonie Wzgórz Golan (Syryjczycy).

⁴⁶ M. Chandra, S. Chandra, *International conflicts and peace making process: role of the United Nations*, A Mittal Publication, New Delhi 2006, s. 66; R.B. Parker, *The six-day war: a retrospective*, Gainesville 1996, s. 241.

⁴⁷ S.M. Hill, S.P. Malik, *Peacekeeping and the United Nations*, Aldershot 1996, s. 35.

Rozpoczął się kolejny konflikt arabsko-izraelski, wojna Jom Kippur. Po początkowych sukcesach wojsk arabskich szczególnie widocznych w rejonie Kanału Sueskiego nastąpiło skuteczne przeciwdziałanie wojsk izraelskich zakończone ich militarnym zwycięstwem⁴⁸.

Rada Bezpieczeństwa w wydanej 22 października 1973 r. rezolucji nr 340 zaapelowała o natychmiastowe i całkowite przerwanie ognia, powrót stron na pozycje wyjściowe i zwróciła się do Sekretarza Generalnego, aby niezwłocznie zwiększył liczbę obserwatorów wojskowych ONZ działających po obu stronach konfliktu, postanowiła też natychmiast utworzyć siły pokojowe⁴⁹.

Drugie Doraźne Siły Zbrojne Narodów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie – UNEF II

25 października 1973 r. Sekretarz Generalny ONZ Kurt Waldheim przedstawił Radzie Bezpieczeństwa raport, w którym określił cele i zadania Drugich Doraźnych Sił Zbrojnych Narodów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie – UNEF II (ang. Second United Nations Emergency Force). Formalnie rozpoczęły one działalność operacyjną 26 października 1973 r., kiedy dowódca UNEF II gen. broni Ensio Siilasvuo objął komendę nad przybyłą z Cypru pierwszą grupą 35 fińskich żołnierzy⁵⁰. Skład misji miały tworzyć samodzielne bataliony operacyjne liczące od 480 do 650 żołnierzy oraz jednostki logistyczne. Czas nie był spokojny, wzdłuż frontu na Synaju i po obu stronach Kanału Sueskiego wciąż dochodziło do ustawicznych incydentów i wymiany ognia, które utrudniały wykonywanie zadań mandatowych⁵¹.

Formowanie sił UNEF II przebiegało z trudnościami, które niespodziewanie wynikały z wdrożenia w życie tzw. zasady sprawiedliwej reprezentacji geograficznej. Ostatecznie wytypowano jednostki z Ghany (afrykańska grupa regionalna), Panamy i Peru (grupa latynoamerykańska), Indonezji i Nepalu (grupa azjatycka), Polski (wschodnioeuropejska) i Kanady (grupa państw euroatlantyckich). Dwa ostatnie państwa miały zapewnić wsparcie logistyczne sił misji. Powierzenie tych samych funkcji Kanadzie i Polsce, państwom z przeciwstawnych ugrupowań wojskowo-politycznych było precedensem i odzwierciedlało postępujący proces odprężenia. Było też wojskowym eksperymentem łamiącym dotychczasową zasadę niepodzielności bazy logistycznej⁵². Transportu powietrznego w przetransportowaniu sił głównych misji dostarczyły bezpłatnie Kanada, Norwegia, Polska, RFN, Stany Zjednoczone, Szwecja, Wielka Brytania

⁴⁸ M. Gilbert, *The Routledge Atlas of the Arab-Israeli Conflict*, London 1996, s. 88–90.

⁴⁹ S/RES 340 (1973) 25 October 1973, K.C. Wellens, *op. cit.*, s. 483; S. Chandra, M. Chandra, *International conflicts...*, s. 68.

⁵⁰ Pierwsi żołnierze UNEF II pochodzili ze składu Sił Pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych na Cyprze – UNFICYP. Misja ta powołana została na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ 186 (1964) z dnia 4.03.1964 r. S/RES/186 (1964), 4 March 1964, Official Documents of the United Nations (ODS); K.C. Wellens, *op. cit.*, s. 267.

⁵¹ M. Ghali, *United Nations Emergency Force II*, [w:] *The evolution of UN peacekeeping*, red. W. J. Durch, New York 1993, s. 135.

⁵² A. Sitkowski, *UN peacekeeping: myth and reality*, Praeger Publishers, Westport 2006, s. 53.

i Związek Radziecki⁵³. Liczbę służących żołnierzy w kontyngentach UNEF II przedstawia poniższa tabela⁵⁴.

Tabela 4. Liczba służących żołnierzy w poszczególnych kontyngentach UNEF II

Państwo	XI.1973	VII.1974	VII.1975	IX.1976	X.1977	X.1978	VII.1979
Australia	–	–	–	44	46	46	46
Austria	382	–	–	–	–	–	–
Finlandia	604	482	494	640	654	637	522
Ghana	5	507	499	597	597	595	595
Indonezja	–	548	448	510	509	509	510
Irlandia	260	1	–	–	–	–	–
Kanada	481	1076	831	871	855	840	844
Nepal	–	571	571	–	–	–	–
Panama	39	446	444	–	–	–	–
Peru	52	–	–	–	–	–	–
Polska	191	1015	789	865	957	917	923
Senegal	–	398	400	–	–	–	–
Szwecja	552	483	458	647	679	634	591
RAZEM	2566	5527	4934	4174	4297	4178	4031

Źródło: M. Ghali, *United Nations Emergency Force II*, [w:] *The evolution of UN peacekeeping*, red. W. J. Durch, New York 1993, s. 140.

W wyniku rozmów dyplomatycznych opracowano plan rozdzielenia wojsk, którego założenia polegały m.in. na wycofaniu wszystkich wojsk izraelskich z zachodniego brzegu Kanału i na wschód od Kanału na odległość średnio około 30 km oraz utworzeniu na Półwyspie Synaj strefy buforowej obsadzonej przez wojska ONZ (patrz szkic)⁵⁵.

W okresie 18 stycznia–5 marca 1974 r. pod auspicjami dowództwa UNEF II przeprowadzono spotkania przedstawicieli dowództwa wojsk egipskich i izraelskich, gdzie omawiano bieżące zagadnienia realizacji osiągniętych porozumień⁵⁶. Skomplikowana operacja rozdzielenia wrogich sił w celu utworzenia strefy buforowej miała zaskakująco spokojny przebieg. Po wyjściu z danego odcinka wojsk izraelskich wkroczały

⁵³ W wyniku trudnych konsultacji 22.11.1973 r. osiągnięto porozumienie, spisane w formie Memorandum w sprawie organizacji i składu elementów wsparcia logistycznego dla Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ. Na jego mocy polski kontyngent przejął funkcje inżynierskie, transport drogowy wraz z obsługą techniczną własnych pojazdów, a także służbę medyczną i remontowo-budowlaną. Kanada podjęła się zabezpieczenia służby kwatermistrzowskiej (wraz z kontrolą ruchu osób i towarów), łączności i lotnictwa transportowego. Kanada i Polska zobowiązały się również do dostarczenia oddziałów do policji wojskowej. Zob.: *The Blue...*, op. cit., s. 61.

⁵⁴ Siły UNEF II zostały wzmocnione 124 obserwatorami misji UNTSO tworzących *Observer Group Sinai*.

⁵⁵ H. Kissinger, *Dyplomacja...*, s. 612.

⁵⁶ K.R. Dombroski, *Peacekeeping in the Middle East as an international regime*, New York 2007, s. 78; B. G. Ramcharan, *Preventive Diplomacy at the UN*, Bloomington 2008, s. 91; M. Ghali, *United Nations Emergency Force II*, [w:] *The evolution of UN peacekeeping: case studies and comparative analysis*, red. W.J. Durch, New York 1993, s. 143; L. Zapłowski, op. cit., s. 208.

tam oddziały UNEF II i przejmowały go na kilka lub kilkanaście godzin. Następnie dowódca oddziału wojsk ONZ przekazywał ten obszar władzom egipskim⁵⁷.

Kolejna faza operacji UNEF II rozpoczęła się 6 marca 1974 r. W wyniku wycofania wojsk izraelskich utworzona została strefa buforowa o długości około 170 km i szerokości średnio 7–10 km, obsadzona przez oddziały UNEF II, zaś żadna ze stron konfliktu nie miała tam prawa wstępu⁵⁸.

Mandaty UNEF II początkowo były przedłużane przez Radę Bezpieczeństwa ONZ na okresy sześciomiesięczne, później dwa razy na okres trzech miesięcy, a następnie na okres roku, co stanowiło najkorzystniejsze rozwiązanie z punktu widzenia planowania i operacyjnego wykorzystania sił.

Na Bliskim Wschodzie zaistniała zupełnie nowa sytuacja, gdy prezydent Egiptu Anwar es-Sadat zerwał kontakty ze Związkiem Radzieckim. 19 listopada 1977 r. jako pierwszy arabski przywódca przyjechał do Izraela, spotkał się z premierem tego kraju i wystąpił w Knesecie. Podpisano traktat pokojowy, za co obaj przywódcy otrzymali pokojową Nagrodę Nobla. W wyniku zmiany polityki Egiptu w stosunku do Izraela dnia 26 marca 1979 r. zawarto układ pokojowy między tymi państwami. Na jego mocy wojska izraelskie wycofały się z Półwyspu Synajskiego⁵⁹.

19 lipca 1979 r. Sekretarz Generalny ONZ w raporcie do Rady Bezpieczeństwa zaznaczył, iż nastąpiła zmiana okoliczności, dla których siły UNEF II zostały powołane⁶⁰. Mimo że rządy Egiptu i Izraela zainteresowane były przedłużeniem mandatu Sił, Rada Bezpieczeństwa nie wyraziła zgody na dalszą działalność misji. Oficjalne zakończenie funkcjonowania Drugich Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ nastąpiło 24 lipca 1979 r.

Tabela 5. UNEF II – podstawowe fakty

Czas trwania	25.10.1973–24.07.1979	
Siedziba misji	Ismaila, Egipt	
Personel	6973 żołnierzy oraz międzynarodowy personel cywilny i miejscowy (maksymalna liczba personelu) 6973 w lutym 1974	
Straty ludzkie	53 wojskowych, 2 międzynarodowych pracowników cywilnych	
Dowódca sił	gen. broni Ensio P. H. Siilasvuo (Finlandia)	
	jako dowódca tymczasowy	10.1973–11.1973
	jako dowódca sił	11.1973–8.1975
	gen. broni Bengt Liljestränd (Szwecja)	08.1975–11.1976
	gen. dyw. Rais Abin (Indonezja)	12.1976–9.1979
Koszty	446 487 000 dolarów	

Źródło: *The Blue...*, op. cit., s. 694; T.M. Mays, *Historical Dictionary of Multinational Peacekeeping*, Plymouth 2010, s. 284.

⁵⁷ J.O.C. Jonah, *The Military Talks at Kilometer 101: The UN's Effectiveness as a Third Party*, „Negotiation Journal”, nr 6, 2.07.2007, s. 53–70, [online:] www.interscience.wiley.com, dostęp: 07.08.2010.

⁵⁸ D. Lindley, *Promoting peace with information: transparency as a tool of security regimes*, Princetown 2007, s. 120.

⁵⁹ P. Eidelberg, *Sadat's Strategy*, New York 1979, s. 214.

⁶⁰ L. Zapalowski, op. cit., s. 215.

Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan – UNDOF

Po ustanowieniu w 1973 r. strefy buforowej w rejonie Kanału Sueskiego, na pozycjach syryjsko-izraelskich (drugiego frontu wojny Jom Kippur) w rejonie Wzgórz Golan, nadal istniała nieuregulowana kwestia definitywnego zakończenia działań militarnych. 24 października 1973 r. zgodnie z ustaleniami Rady Bezpieczeństwa ONZ wprowadzono zawieszenie ognia. Wrogie armie pozostały na pozycjach zajmowanych w tym dniu. Pomiędzy nimi utworzono pas ziemi niczyjej o szerokości 1,5–2 km⁶¹. Obie strony w wyniku rozmów dyplomatycznych zgodziły się na rozmieszczenie wojsk ONZ. Syria nalegała na obserwacyjny charakter tych sił, natomiast Izrael optował za siłami operacyjnymi na wzór UNEF II. W wyniku kompromisu połączono oba elementy, co uwidocznione zostało w zadaniach i nazwie tej formacji, gdzie występują równolegle dwa elementy tj. „obserwacji” oraz „sił zbrojnych”⁶².

Wojska izraelskie opuściły w całości obszary opanowane w październiku 1973 r., a także pewne rejony terytoriów okupowanych od 1967 r.⁶³ Utworzona strefa buforowa ciągnęła się na długości około 70 km i szerokości – średnio 2–6 km. Rozpoczęła się na północy pod szczytem góry Hermon i biegła na południe aż do granicy jordańskiej⁶⁴.

Po zawarciu porozumienia o zawieszeniu broni między Syrią a Izraelem, na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 350 z 31 maja 1974 r. ustanowiono Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan – UNDOF (ang. United Nations Disengagement Observer Force)⁶⁵. Podczas formowania tej misji ONZ przyjęto koncepcję sformowania czterokontyngentowej reprezentacji sił przez dwa państwa neutralne, jedno NATO-wskie i jedno będące członkiem Układu Warszawskiego: Austrię, Peru oraz Kanadę i Polskę. W tej konfiguracji dwa kontyngenty tworzyły komponent operacyjny (Austria – AUSBATT i Peru – PERBATT) i logistyczny (Kanada – CANLOG i Polska – POLLOG)⁶⁶. Z punktu widzenia polityczno-organizacyjnego UNDOF był samodzielną formacją ONZ, ale w zakresie logistycznym istniało pełne współdziałanie z UNEF II. Podobnie jak siły zbrojne ONZ w rejonie Kanału Sueskiego, UNDOF również otrzymał mandat na sześć miesięcy, przedłużany na kolejne okresy, aż do dnia dzisiejszego.

Zadania stabilnie funkcjonującej misji UNDOF polegały na stałej kontroli sytuacji prowadzonej z posterunków obserwacyjnych rozmieszczonych w strefie rozdzielenia, meldowaniu o wszelkich naruszeniach terenu, jak też przestrzeganiu zakazu gromadzenia tam broni. Większość posterunków rozmieszczono przy głównych szlakach komunikacyjnych⁶⁷. Od 1978 r. kilkakrotnie następowały zmiany poszczególnych

⁶¹ W. Kozaczuk, *Misje pokojowe Wojska Polskiego 1953–1978*, Warszawa 1978, s. 236.

⁶² R. Pitta, *UN Forces 1948–1994*, Oxford 1994, s. 16.

⁶³ J.H. Allan, *Peacekeeping...*, s. 53–58.

⁶⁴ Strefa buforowa w niezmienionym kształcie funkcjonuje do dziś.

⁶⁵ W ostatnim okresie część autorów nazywa tę misję: Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk w Syrii, podczas kiedy w angielskiej nazwie w ogóle nie jest podane miejsce prowadzenia operacji.

⁶⁶ *The Blue...*, *op. cit.*, s. 75. Inne źródła podają liczbę 90 obserwatorów z UNTSO, zob.: T. M. Mays, *op. cit.*, s. 186.

⁶⁷ *Ibidem*.

kontyngentów narodowych, ale batalion austriacki AUSBATT działający nieprzerwanie od 1974 r. stał się najstarszą operacyjną formacją ONZ.

Tabela 6. UNDOF – podstawowe fakty (okres zimnej wojny)

Czas trwania	od 1974 r. do dnia dzisiejszego	
Siedziba misji	Camp Faouar (Syria)	
Personel	(31.03.1996) 1450 wojskowych 1054 wojskowych oraz około 80 obserwatorów wojskowych UNTSO z Observer Group Golan oraz 35 międzynarodowych i 80 lokalnych pracowników cywilnych.	
Straty	35 wojskowych i jeden cywilny pracownik międzynarodowego komponentu ONZ (do 31.03.1996)	
Dowódca sił	gen. bryg. Gonzalo Briceno Zevallos (Peru)	6-12.1974
	płk Hannes Philipp (Austria), p.o.	12.1974-7.1975
	gen. dyw. Hannes Philipp (Austria)	7.1975-4.1979
	płk Günther G. Greindl (Austria)	4-11.1979
	gen. dyw. Günther G. Greindl (Austria)	12.1979-2.1981
	gen. dyw. Erkki r. Kaira (Finlandia)	2.1981-5.1982
	gen. dyw. Carl – Gustaf Stahl (Szwecja)	6.1982 –5.1985
	gen. dyw. Gustav Hägglund (Finlandia)	6.1985-5.1986
	gen. bryg. W.A. Douglas Yuill (Kanada) (p.o.)	6.1986
	gen. dyw. N. Gustaf A. Wehn (Szwecja)	7.1986 –9.1988
	gen. dyw. Adolf Radauer (Austria)	9.1988 –9.1991
Koszty	1 089 300 000 dolarów do 31.03.1996 r.	

Źródło: *The Blue...*, op. cit., s. 696.

Tymczasowe Siły Zbrojne Narodów Zjednoczonych w Libanie – UNIFIL

Liban to państwo z tradycjami kilkuwiekowej koegzystencji społeczności chrześcijańskiej i muzułmańskiej. Funkcjonował tu specyficzny system polityczny – konfesyjnalizm, który zapewniał każdej wspólnoty wyznaniowej proporcjonalny udział w rządach. Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP) prowadząca ataki na Izrael głównie z terytorium Jordanii na początku lat siedemdziesiątych XX wieku została usunięta z tego państwa. Bojownicy OWP znaleźli schronienie w Syrii i Libanie. W tym ostatnim kraju rozmieszczono ich na południe od rzeki Litani. Z czasem przybyłe stworzyli tam swoiste *quasi*-państwo, tzw. Fatahland z funkcjonującymi obozami wojskowymi, szpitalami i przedsiębiorstwami⁶⁸.

13 kwietnia 1975 r. w Bejrucie wybuchły walki między Palestyńczykami a chrześcijanami, które wkrótce rozprzestrzeniły się na cały kraj, dając początek wojnie domowej. 1 czerwca 1976 r. do Libanu wkroczyły wojska syryjskie, wezwane na pomoc przez prezydenta Libanu i dyslokowały się w Dolinie Bekaa.

⁶⁸ E. Reklajtis, *Liban: między wojną i pokojem. Problemy współczesności*, Warszawa 2003, s. 23–38.

Wojna domowa utrudniała funkcjonowanie obserwatorów UNTSO, rozmieszczonych w pięciu punktach obserwacyjnych w południowym Libanie. Posterunki ONZ stawały się często obiektem szykan oraz ataków. Ostatni raport z 15 marca 1978 r. zawierał alarmującą informację o przystąpieniu przez wojska izraelskie do operacji militarnej na dużą skalę. Następnego dnia armia izraelska (IDF) weszła na około 10 kilometrów w głąb terytorium Libanu⁶⁹.

Rada Bezpieczeństwa 19 marca 1978 r. uchwaliła rezolucję nr 425, w której zalecała ściśle poszanowanie integralności terytorialnej oraz niepodległości Libanu. Wzywała Izrael do wyprowadzenia wojsk z terytorium tego państwa. Powoływała Tymczasowe Siły Zbrojne Narodów Zjednoczonych w Libanie – UNIFIL (ang. United Nations Interim Force in Lebanon) w celu potwierdzenia wycofania wojsk Izraela; budowania pokoju i bezpieczeństwa oraz udzielenia pomocy rządowi Libanu w przywróceniu kontroli nad tym rejonem⁷⁰. Pierwsze oddziały sił UNIFIL delegowano z bliskowschodnich misji: UNTSO, UNEF II i UNDOF. W obszarze mandatowym rozmieszczono je już 20 marca 1978 r., na trzy dni przed deklarowanym wstrzymaniem działań wojennych⁷¹. W wyniku prowadzonych negocjacji uzgodniono, że wojska UNIFIL rozmieszczone będą na terytorium na południe od rzeki Litani z wyjątkiem miasta Tyr⁷². Irański batalion dyslokowano na obszarze zajmowanym przez szyickich muzułmanów w pobliżu mostu Akiya nad rzeką Litani, żołnierzy batalionu z Francji i Irlandii, którzy przybyli w maju, rozmieszczono w strefie działań chrześcijańskiej milicji na południe od rzeki Litani, zaś szwedzki kontyngent ulokowano na północnym wschodzie obszaru odpowiedzialności UNIFIL⁷³.

W rejonie mandatowym operowały zbrojne formacje oficjalnie niepodlegające niczyjej kontroli. Celem ich ataków stali się żołnierze ONZ, padali zabici i ranni. Po sześciu miesiącach, w połowie września 1978 r. siły UNIFIL wzmocniono i liczyły wówczas 5931 oficerów i żołnierzy⁷⁴.

Siły IDF wycofały się z południowego Libanu dopiero 13 czerwca 1978 r., przekazując ten obszar oddziałom chrześcijańskiej milicji majora Saada Haddada. Izrael zachował w pośredni sposób kontrolę nad tym terytorium. Teraz oddziały UNIFIL przystąpiły do niesienia pomocy w przywróceniu władzy rządowi libańskiemu nad południową częścią kraju oraz stabilizowaniu sytuacji. Była ona jednak wciąż napięta, pozycje misji były ciągle ostrzeliwane. Do 2 lutego 1984 r. zginęło 43 żołnierzy UNIFIL, a ponad 120 zostało rannych⁷⁵. Morale wojsk ONZ spadało, nie powiodły się też próby przywrócenia suwerenności rządu libańskiego w tej części kraju. Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 425 (1978), okazała się nierealna, zakładała bowiem,

⁶⁹ Jak informowały izraelskie źródła wojskowe, z zajętego terytorium Libanu usunięto prawie 5000 bojowników palestyńskich, natomiast według źródeł libańskich, około 3000 osób, zaś około 65 000 przesiedleńców palestyńskich zmuszonych zostało do opuszczenia południowego Libanu i osiedlenia w Bejrucie oraz innych częściach kraju. Zob.: H. Cobban, *The Making of Modern Lebanon*, London 1985, s. 143.

⁷⁰ A.H. Cordesman, *Peace and war: the Arab-Israeli military balance enters the 21st century*, Westport 2002, s. 427.

⁷¹ L. Zapałowski, *op. cit.*, s. 223.

⁷² *The Blue...*, *op. cit.*, s. 88–89.

⁷³ *Ibidem*, s. 699.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Walki prowadzone w południowym Libanie w 1978 r. i duża liczba incydentów zbrojnych bardzo mocno dotknęły również zamieszkałą na tym obszarze ludność cywilną oraz powodowały ogromne straty materialne.

iż UNIFIL zyskują poparcie walczących stron⁷⁶. Na prośbę rządu libańskiego Rada Bezpieczeństwa 25 lutego 1982 r. zwiększyła liczebność wojsk ONZ o tysiąc osób⁷⁷.

Ciągłe ataki bojowników palestyńskich prowadzone z południowego Libanu spowodowały kolejny najazd sił izraelskich. 4 czerwca 1982 r. przystąpiły one do inwazji na Liban w ramach operacji Pokój dla Galilei. Na posiedzeniach Rady Bezpieczeństwa latem 1982 r. wielokrotnie omawiano rozwój sytuacji w Libanie. Podjęte rezolucje nie spowodowały zaprzestania walk, prowadzonych również w stolicy kraju, Bejrucie. Do nowego wybuchu napięcia doszło 14 września 1982 r., kiedy w eksplozji bomby zginął prezydent elekt kraju Bashir Gemayel. Następnego dnia wojska izraelskie opanowały tereny w rejonie Bejrutu. Cztery dni później oddziały milicji chrześcijańskiej zajęły obozy uchodźców palestyńskich w Sabrze i Szatili i dokonały masakry ich mieszkańców⁷⁸.

W 1983 r. utworzone wcześniej siły międzynarodowe (niebędące wojskami ONZ), stacjonujące w Bejrucie, stały się celem zaciekłych ataków formacji muzułmańskich, głównie szyickiego Hezbollahu. W kwietniu i październiku 1983 r. w wyniku zamachów na ambasadę amerykańską i koszary amerykańskiej piechoty morskiej oraz garnizon wojsk francuskich zginęło przeszło 400 żołnierzy i cywilów, głównie Amerykanów⁷⁹. Tak ciężkie straty stały się przyczyną wycofania się Amerykanów, Włochów i Brytyjczyków z sił międzynarodowych w lutym 1984 r. Wojska francuskie wyszły z Libanu miesiąc później. Wielonarodowe formacje wojskowe, choćby pośrednio zaangażowane w konflikt stały się celem ataków większości zwalczających się ugrupowań zbrojnych. Relatywnie rzadziej atakowano wojska UNIFIL.

Tabela 7. UNIFIL – podstawowe fakty

Czas trwania	od 19.03.1978 do dnia dzisiejszego	
Siedziba misji	Naqoura (Południowy Liban)	
Dowódca sił	gen. broni Emmanuel A. Erskine (Ghana)	
	jako dowódca tymczasowy	3–4.1978
	jako dowódca sił	4.1978–2.1981
	gen. broni William Callaghan (Irlandia)	2.1981–5.1986
	gen. dyw. Gustav Hagglund (Finlandia)	5.1986–6.1988
	gen. broni Lars – Eric Wahlgren (Szwecja)	7.1988–2.1993
Koszty	do 31.01.1996: 2 544 800 000 dolarów	

Źródło: *The Blue...*, *op. cit.*, s. 698–699.

⁷⁶ H. Jaber, *Hezbollah: walka i zemsta*, Warszawa 1999, s. 46, D. Madeyska, *op. cit.*, s. 148. Pluton żołnierzy libańskich wchodzący w skład UNIFIL został rozmieszczony 10 marca 1979 r. w strefie mandatowej. Trzy dni później czterej libańscy żołnierze ONZ zostali porwani przez chrześcijańską milicję, a 16 marca dwóch oficerów i 20 żołnierzy nigeryjskich oraz dwóch żołnierzy libańskich w służbie UNIFIL zostało rannych. N. Nachmias, *UNIFIL: When peace is non-existent, peacekeeping is impossible*, „International Peacekeeping” 1999, t. 6, wyd. 3, s. 95–112.

⁷⁷ *S/RES 501 (1982)*, 25 February 1982, Official Documents of the United Nations (ODS); K.C. Wellens, *op. cit.*, s. 550.

⁷⁸ Ten akt zbrodni, dokonany za zgodą izraelskiego ministra obrony Ariela Szarona, został potępiony podczas Nadzwyczajnej Specjalnej Sesji Zgromadzenia Ogólnego 24 września 1982 r. Szerzej na temat zbrodni zob.: L. Shahid, *The Sabra and Shatila Massacres: Eye-Witness Reports*, „Journal of Palestine Studies” 2002, t. 32, nr 1, s. 36–58.

⁷⁹ M. Ranstorp, *Hizb’allah in Lebanon: the politics of the western hostage crisis*, Hampshire 1997, s. 38.

14 stycznia 1985 r. rząd Izraela podjął decyzję o jednostronnym i całkowitym wycofaniu swojej armii z Libanu. Ewakuacja zakończyła się 10 czerwca 1985 r. trzy miesiące przed planowanym terminem⁸⁰. Niemal natychmiast po zakończeniu okupacji izraelskiej rozpoczęły się walki pomiędzy różnymi ugrupowaniami libańskich milicji, Hezbollahu i odbudowujących się sił OWP. W związku z nadal utrzymującym się napięciem w 1987 r. w UNIFIL utworzono mobilny odwód rezerwy – FMR (ang. Force Mobile Reserve) do natychmiastowego działania w obszarze mandatowym⁸¹.

Podsumowanie

Analizując wydarzenia zachodzące na Bliskim Wschodzie w okresie zimnej wojny, można wyciągnąć wniosek, iż jednym z niewielu czynników stabilizujących sytuację, szczególnie wokół Izraela, była działalność sił pokojowych, demonstrująca zainteresowanie ONZ, a przez to opinii światowej rozwojem sytuacji w tym rejonie. Ta aktywność odsuwała też groźbę bezpośredniej konfrontacji między supermocarstwami, do jakiej mogłoby dojść, gdyby bliskowschodni konflikt stał się zarzewiem takiego apokaliptycznego scenariusza. W okresie 1948–1978 ONZ powołał 13 operacji pokojowych (w następnej dekadzie 1978–1988 nie rozwinęto żadnej), w tym większość z nich nie funkcjonowała na Bliskim Wschodzie.

Od drugiej połowy lat czterdziestych XX wieku działały tu misje obserwacyjne UNTSO, UNOGIL, UNYOM oraz UNIIMOG, utworzona po wojnie iracko-irańskiej. Większość operacji pokojowych koncentrowała się wokół Izraela. W tym newralgicznym regionie ONZ po raz pierwszy powołał wymienione wcześniej siły pokojowe uczestniczące w operacjach UNEF I, UNEF II w Egipcie, UNDOF w okupowanej części Syrii i UNIFIL w Południowym Libanie. Misje te wykonywały zadania mandatowe pomimo toczących się obok konfliktów. Wielokrotnie kwestionowano ograniczenia sił pokojowych ONZ. Paradoksalnie jednak ta neutralna i nieagresywna postawa oddziałów ONZ w rejonach konfliktów budowała ich pozycję elementu wyjątkowego, niezaangażowanego w wewnętrzne spory zwaśnionych stron.

Na wniosek ministra obrony narodowej Polska wycofała w 2009 r. swoje kontyngenty wojskowe z uczestnictwa w misjach ONZ, w tym z bliskowschodnich operacji UNDOF i UNIFIL.

---

⁸⁰ D. Madeyska, *op. cit.*, s. 175.

⁸¹ Od kwietnia 1992 r. w UNIFIL działała polska kompania medyczna prowadząca szpital polowy misji. Dwa lata później rozpoczął służbę POLLOG, który funkcjonował do października 2009 r.